

Paweł Czechowski, Krzysztof Gajda

OBSERWACJE LECICHY BIAŁOZNACZNEJ *ORTHETRUM ALBISTYLUM* (SELYS, 1848) (*ODONATA: LIBELLULIDAE*) W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM

The records of the White-tailed Skimmer *Orthetrum albistylum* (Selys, 1848) (*Odonata: Libellulidae*) in Lubuskie Province

Lecicha białoznaczna *Orthetrum albistylum* (Selys, 1848) jest ważką palearktyczną i w faunie Polski należy do elementu pontyjsko-śródziemnomorskiego. Jej obszar występowania w Polsce dawniej ograniczał się do południowo-wschodniej części kraju, a jego północna granica przebiega przez Śląsk, południowo-wschodnią Wielkopolskę, Mazowsze i Podlasie. W ostatnich latach gatunek rozszerza swój zasięg w kierunku północno-zachodnim, jednak populacje dalej wysunięte na północ i północny zachód są wciąż nieliczne, rozproszone i raczej efemeryczne. Przyczyny ekspansji upatruje się w zmianach klimatycznych (Bernard et al. 2009, Brockhaus 2015).

Podczas obserwacji ważek w woj. lubuskim w roku 2015 i 2016, lecicę białoznaczną wykryto na dziewięciu stanowiskach, głównie w południowej części województwa (ryc. 1). Poniżej przedstawiono lokalizację wykrytych stanowisk. Przy każdym stanowisku podano numer pola w systemie siatki UTM, najbliższą miejscowość, powiat oraz krótki opis środowiska, w którym obserwowano ważki.

- VT96 Chlebowo, pow. Krosno Odrzańskie, południowy wał przeciwpowodziowy przy rzece Odrze, 1 VII 2015 – 1 ♀, odpoczywająca na wale przeciwpowodziowym (K. Gajda).

- WT17 Radnica, pow. Krosno Odrzańskie, międzywale Odry, 10 VI 2016 – 1 ♀. Przesuszone łąki przy korycie Odry, w pobliżu mały staw przy wsi (P. Czechowski).

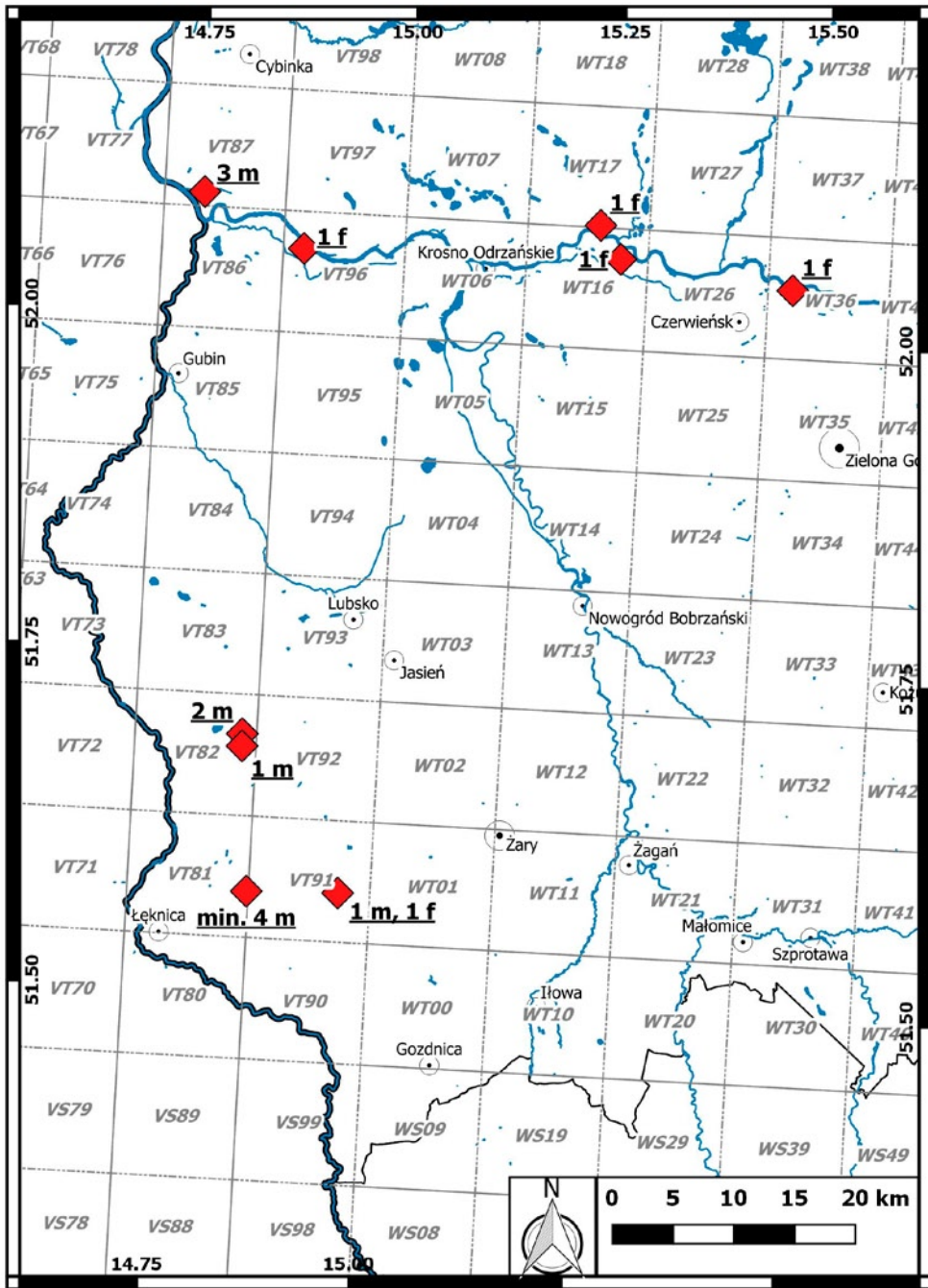
- VT87 Krzesin, pow. Ślubice, Jezioro Krzesińskie, 22 VI 2016 – minimum 3 ♂♂, nad brzegiem jeziora od wschodniej i północnej jego strony z odsłoniętymi piaszczystymi fragmentami i skąpą roślinnością (K. Gajda).

- VT82 Łazy, pow. Żary, stawy rybne, 23 VI 2016 – 2 ♂♂, nad brzegiem stawu ze znaczną ilością trzciny (K. Gajda).

- VT82 Tuplice, pow. Żary, stawy rybne, 28 VI 2016 – 1 ♂. Brzeg stawu przy drodze i grobli ze skąpą roślinnością (P. Czechowski).

- VT81 Niwica, pow. Żary, stawy rybne, 23 VI 2016 – minimum 4 ♂♂, nad brzegiem stawu z niewielkim szuwarem (K. Gajda).

- VT91 Janików, pow. Żary, stawy rybne, 28 VI 2016 – 1 ♂, 1 ♀; 23 VII 2016 – 1 ♂. Grobla między stawami z odsłoniętymi piaszczystymi fragmentami i skąpą roślinnością (P. Czechowski).

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk lecicy białoznacznej *Orthetrum albistylum* w województwie lubuskim.
Fig. 1. Distribution of the White-tailed Skimmer *Orthetrum albistylum* in Lubuskie Province.

- WT16 Laski, pow. Zielona Góra, południowy wał przy rzece Odrze, 1 VII 2016 – 1♀. Wał przy starorzeczu Odry (P. Czechowski).

- WT36 Pomorsko, pow. Zielona Góra, południowy wał przy rzece Odrze. 22 VII 2016 – 1♀. Wał z ubogą roślinnością blisko koryta rzeki (P. Czechowski).

Lecicha białoznaczna na obszarze województwa lubuskiego została dotychczas odnotowana tylko raz: jednego samca obserwowano w 2015 r. w Gryżyńskim Parku Krajobrazowym (Rychła et al. 2015). Jej ekspansja w kierunku północno-zachodnim zaczęła się już w latach 80. i 90. XX wieku (Jödicke 1999, Buczyński i Pakulnicka 2000, Lewandowski 2000, Wendzonka 2001). Stanowiska wysunięte najdalej na północny zachód odkryto w 1999 r. w Szczecinie (Buczyński et al. 2002). W okresie późniejszym notowano kolejne stanowiska *O. albistylum* w Polsce północnej i zachodniej (Bernard et al. 2009, Buczyński i Tończyk 2013, Brockhaus 2015), jak i wędrujące osobniki w krajach ościennych: w Obwodzie Kaliningradzkim w Rosji (Shapoval i Buczyński 2012) oraz na Litwie (Gliwa 2013). Uważa się przy tym, że areał gatunku ma charakter „pulsujący”, nasilający się w następstwie kilku kolejnych lat, a jego rozszerzaniu się sprzyja szczególnie wzrost temperatury zimą (Buczyński et al. 2002).

Opisywane przez nas stanowiska znajdują się blisko granicy z Niemcami (do 16 km). Najbliższej granicy (ok. 1 km) leży stanowisko w Krzesinie. Brak jest natomiast obserwacji *O. albistylum* w landach leżących wzdłuż granicy z Polską (Weihrauch 2015). Obserwacje z Lubuskiego mogą potwierdzać hipotezę o możliwości kolonizowania przez lecicę białoznaczna niemieckich landów wschodnich z terenu Polski (Rychła et al. 2015). W 2016 r. wykryto lecicę białoznaczna w okolicach zbiornika Niedów w Kotlinie Turowszowskiej (http://www.wazki.pl/sympozjum_dzialoszyn.html), również bardzo blisko granicy Niemiec.

Obserwowane w województwie lubuskim leciczy białoznaczne związane były z dwoma rodzajami siedlisk. Pierwsze to stawy rybne, gdzie ważki obserwowano głównie na brzegach ze skąpą roślinnością w pobliżu dróg lub piaszczystych grobli. Drugim siedliskiem była dolina Odry, gdzie większość ważek obserwowano na wałach przeciwpowodziowych, najczęściej w pobliżu starorzeczy lub małych stawów, w dwóch przypadkach w pobliżu koryta rzeki. Takie siedliska odpowiadają wymogom leciczy białoznacznej, która w centrum zasięgu zasiedla szerokie spektrum wód stojących i rzadziej – wolno płynących, ale na skraju areału wyraźnie preferuje wody ze skąpą roślinnością, o odkrytych brzegach, często o charakterze antropogenicznym (Bernard et al. 2009).

Podziękowania

Pragniemy podziękować dr Annie Rychłej i dr. hab. Pawłowi Buczyńskiemu za potwierdzenie oznaczeń ważek. Pawłowi Buczyńskiemu dziękujemy także za cenne uwagi do niniejszej notatki oraz pomoc w zebraniu literatury. Dr. Marcinowi Bocheńskiemu dziękujemy za przygotowanie mapy rozmieszczenia stanowisk leciczy białoznacznej.

LITERATURA

- BERNARD R., BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G., WENDZONKA J. 2009. Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- BROCKHAUS T. 2015. Stwierdzenia *Crocothemis erythraea* (Brullé, 1832) i *Orthetrum albistylum* (Selys, 1848) w Polsce północnej. Odonatrix 11, 2 59-60.

- BUCZYŃSKI P., PAKULNICKA J. 2000. Odonate larvae of gravel and clay pits in the Mazurian Lake District (NE Poland), with notes on extremely northern localities of some Mediterranean species. *Not. Odonatol.* 5, 6: 69-72.
- BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G. 2013. Dragonflies (Odonata) of Tuchola Forests (northern Poland). 1. Wdzydzki Landscape Park. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, C*, 68, 1: 75-103.
- BUCZYŃSKI P., ZAWAL A., FILIPIUK E. 2002. Neue Nachweise von *Orthetrum albistylum* in Nordpolen: Erweitert sich sein Verbreitungsgebiet in Mitteleuropa? (Odonata: Libellulidae). *Libellula* 21, 1-2: 15-24.
- GLIWA B. 2013. First record of *Orthetrum albistylum* (Odonata: Libellulidae) in Lithuania. New and Rare for Lithuania Insect Species. *Records and Descriptions* 25: 5-6.
- JÖDICKE R. 1999. Libellenbeobachtungen in Podlasie, Nordost-Polen. *Libellula* 18, 1: 31-48.
- LEWANDOWSKI K. 2000. Ważki (Odonata) drobnych zbiorników wodnych. In: CZECZUGA B., RYBAK J.I. (Eds.). XVIII Zjazd Hydrobiologów Polskich, Szacunek dla wody, Białystok, 4.-8. IX. 2000. Materiały Zjazdowe. Polskie Towarzystwo Hydrobiologiczne, Białystok: 151-152.
- RYCHŁA A., BUCZYŃSKI P., ORZECZOWSKI R., BERNARD R., BUCZYŃSKA E., DARAŻ B., DOBRZAŃSKA J., GOŁĄB M., GÓRKA M., GUSTA D., JANKOWSKA B., KARASEK T., LIBERSKI J., MIKOŁAJCZUK P., MIŁACZEWSKA E., MISZTA A., TARKOWSKI A., TOŃCZYK G., WENDZONKA J., WOLNY M., ZABŁOCKI P. 2015. Dane o ważkach (Odonata) Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego i okolic (Polska środkowo-zachodnia) zebrane podczas XII Ogólnopolskiego Sympozjum Odonatologicznego PTE (Gryżyna, 21–23.08.2015). *Odonatrix* 11, 2: 45-58.
- SHAPOVAL A.P., BUCZYŃSKI P. 2012. Remarkable Odonata caught in ornithological traps on the Courish Spit, Kaliningrad Oblast, Russia. *Libellula* 31, 1-2: 97-109.
- WENDZONKA J. 2001. Ważki (Odonata) okolic Gostynia (południowa Wielkopolska). *Bad. Fizjog. Pol. Zach. C*, 48: 29-39.
- WEIHRAUCH F. 2015. *Orthetrum albistylum* (Selys, 1848), Östliche Blaupfiefel. In: BROCKHAUS T., ROLAND H.J., BENKEN T., CONZE K.-J., GÜNTHER A., LEIPELT K.G., LOHR M., MARTENS A., MAUERSBERGER R., OTT J., SUHLING F., WEIHRAUCH F., WILLIGALLA C. Atlas der Libellen Deutschlands (Odonata). *Libellula Suppl.* 14: 286-289.

Summary

The White-tailed Skimmer *Orthetrum albistylum* was recorded on nine sites in Lubuskie Province in 2015 (one site) and 2016 (eight sites). The majority of sites were localised in the southern part of the province. Skimmers were seen in two types of habitats – on fishponds and in the Oder River valley. Apart from the sightings described, the White-tailed Skimmer had been recorded in the province only once. Recent data prove the species' north-westward expansion.

Adresy autorów:

Paweł Czechowski
Instytut Administracji i Turystyki PWSZ w Sulechowie
ul. Armii Krajowej 51, 66-100 Sulechów
e-mail: paczech@wp.pl

Krzysztof Gajda
Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Lubuskiego
ul. Walczaka 25, 66-400 Gorzów Wlkp.
e-mail: lopezikg@wp.pl